

2023. gada oktobris

LAIKS.SPĒKS.MĒRĶIS.

ISSN 2592-9003

ŠAJĀ NUMURĀ LASIET:

Par biedru sanākumi

Bibliotēkas izglītojošās darbības izplūdušās robežas: pārdomas

Lekcija kā mācību metode pieaugušo izglītībā – vai tā ir laba izvēle?

Informāciju par LBIA darbību var atrast Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Kompetenču attīstības centra (KAC) e-mācību vidē macies.lnb.lv. LNB KAC ir viens no LBIA sadarbības partneriem.

Ja esi ieinteresēts biedrības darbībā un vēlies kļūt par LBIA biedru, raksti mums uz e-pastu lbiapvieniba@gmail.com

REDAKTORE UN KOREKTORE: AGNESE PAŠĀNE, VIKTORIJA GRAMAKOVA

MAKETĒTĀJA: KRISTĪNE DEKSNE

PAR BIEDRU SAPULCI

Viktorija Gramakova,
Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra nozares izglītības
speciāliste, LBIA valdes priekšsēdētāja

Latvijas Bibliotekāru izglītības apvienības (LBIA) biedri šī gada vasarā kopā pulcējās Koknesē.

Daļa no LBIA biedriem Kokneses parkā.

Diena sanāca ļoti intensīva un produktīva - izdevās iepazīt Koknesi tuvāk, izbaudīt Kokneses spilgtākās vietas, kopīgi mieloties pie pusdienu galda, neformāli aprunāties un, protams, tikties biedru sapulcē, lai ievēlētu jaunu valdi, pārrunātu biedrības attīstības plānus un statūtus, apspriestu par jauno biedru piesaistes aktivitātēm un ģenerēt idejas par nākamo biļetenu satura tēmām.

Pildām gida uzdevumu Kokneses pilsdrupās.
Foto: Viktorija Gramakova

*Kopīgas pusdienas.
Foto: Viktorija Gramakova*

Šobrīd biedrībā ir 16 biedri. LBIA valdē turpina darboties Viktorija Gramakova, Agnese Pašāne un Aiva Stūrmane. Valdes nākamās darbības perioda plānā ir turpināt izdot biedrības biļetenu, atjaunot biedrības statūtus, piesaistīt jaunus biedrus un organizēt seminārus par izglītojošās darbības tematiem.

*Biedru sapulce. Apspriežam aktuālo.
Foto: Viktorija Gramakova*

BIBLIOTĒKAS IZGLĪTOJOŠĀS DARBĪBAS IZPLŪDUŠĀS ROBEŽAS: PĀRDOMAS

Agnese Pašāne,

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra vadītāja

Jau labu laiku esmu pārdomās par to, kas īsti ir izglītojošā darbība bibliotēkā, ar ko tā atšķiras (ja atšķiras) no informēšanas, konsultēšanas, arī lielāku procesu (piemēram, rakstpratības [1]) atbalstīšanas/ veicināšanas. Vai un kā mēs šīs atšķirības saredzam un definējam? Šis raksts balstīts gan LNB Kompetenču attīstības centrā ikdienas darbā, gan šajā gadā veikto reģionu galveno bibliotēku vizitācijās gūtajās atziņās.

Vispirms īsumā par veiktajām vizitācijām – LNB Kompetenču attīstības centrs 2023. gada pirmajā pusē apciemoja 11 Latvijas reģionu galvenās bibliotēkas [2], no tām vairums ir tās, kurās 2007. gadā. “Trešā tēva dēla” (3td) Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku attīstības projekta ietvaros tika izveidoti bibliotēku reģionālie mācību centri. 15 gadu laikā katras bibliotēkas attīstības ceļš ir bijis citāds. Mūsu vizitāciju mērķis bija stiprināt sadarbību izglītojošās darbības jomā un runāt par tematiem, kas saistīti ar mācību centru darbību, bibliotēkas izglītojošo funkciju, bibliotekāru profesionālo pilnveidi.

Kas tad īsti ir izglītojošā darbība? Vai to vispār ir iespējams definēt mūsdienu sabiedrībā, kur mācīšanās un jaunas informācijas iegūšana visdažādākajos veidos ir ik uz soļa un valda mūžizglītības [3] *kults*? Šobrīd dzīvojam informācijas un zināšanu, izglītības laikā – jau 1948. gadā izdotā Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācija noteica, ka nevienam cilvēkam nedrīkst liegt tiesības uz izglītību [4]. To apstiprina arī Latvijas Republikas Satversme – “ikvienam ir tiesības uz izglītību” [5]. Tiek uzskatīts, ka šobrīd dzīvojam **zināšanu sabiedrībā** – tā ir sabiedrība, kas zināšanas uzskata par būtisku tās attīstības un progresā elementu. Lai to izdarītu, šīs sabiedrības atvieglo piekļuvi izglītībai un līdz ar to arī zināšanām [6]. Tieši tāpēc laika gaitā arvien daudzveidīgākas un dažādākas ir kļuvušas izglītības iespējas, veidi, formas. Tādējādi teju ikviena vieta (ne tikai skola vai augstskola) kļūst par potenciālu vietu, kur mācīties – mācīšanās vides/ telpas redzam mums visapkārt, arī dabā. Bibliotēka ir ārpus

[1] Rakstpratība kopumā ir cilvēka spēja lasīt un rakstīt (un to abu kombinācija) – atpazīt un saprast tekstu, pašam veidot loģisku tekstu, izmantot to, ievērojot noteiktās normas konkrētajā valodā un kultūrā.

[2] Jelgavas Pilsētas bibliotēka, Gulbenes novada bibliotēka, Ventspils bibliotēka, Preiļu Galvenā bibliotēka, Salaspils novada bibliotēka, Valmieras Integrētā bibliotēka, Limbažu Galvenā bibliotēka, Liepājas Centrālajā zinātniskajā bibliotēkā, Latgales Centrālā bibliotēka, Ogres Centrālā bibliotēka, Rīgas Centrālā bibliotēka.

[3] Saprotam, ka mūsdienu pasaulē izglītošanās nebeidzas ar atestāta iegūšanu vai vienas profesijas apguvi augstskolā, jāmacās ir arī pieaugušajiem, bez tam – jāmacās ir visu laiku, jo dzīvojam pārāk mainīgos apstākļos kā dzīvē, tā darba tirgū.

[4] ANO (1948). *Vispārējā cilvēktiesību deklarācija*. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/> [skatīts 26.07.2023.]

[5] Satversmes Sapulce (1922). *Latvijas Republikas Satversme*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme> [skatīts 26.07.2023.]

[6] Tweheyo, Robert (2021). *Knowledge Co-Production and Sustainable Socio-Economic Development: An Engaged Scholarly Approach*. No: Developing Knowledge Societies for Distinct Country Contexts. Pieejams: <https://www.igi-global.com/chapter/knowledge-co-production-and-sustainable-socio-economic-development/266857> [skatīts 26.07.2023.]

formālās izglītības sistēmas esoša pateicīga vieta, kur noritēt ne tikai neformālajai, bet arī **ikdienas** [7] jeb informālajai izglītībai. Tajā ir priekšnosacījumi, lai kļūtu par *mācīšanās telpu/ vidi* – tajā var satikties un kopā darboties (atvērtība, pieejamība, iespēja darboties grupās), ir nepieciešamais iekārtojums (sēdvietas, vieta mantu nolikšanai, virsmas pierakstu veikšanai, gaisma), arī aprīkojums (tehnoloģijas, internets) un informācijas resursi, ko izmantot. Šādas vides rosina cilvēku uz aktīvu mācīšanos.

Sarunās ar RGB ikdienas izglītības aspekts gan izskanēja maz – protams, bibliotēkas novēro, ka uz tām nāk skolēni pildīt mājasdarbus vai, retāk, strādāt grupās, bet tas netiek aktīvi izcelts kā izglītojošās darbības elements. Iespējams, tāpēc, ka to vairāk varam ieskaitīt pie tādas kā pasīvās darbības formas izglītības laukā, t. i., bibliotēka šo mācīšanās procesu sevišķi ietekmēt vai organizēt nevar. Tomēr tas ir nenoliedzami svarīgi, ka jebkura bibliotēka ir arī **vieta priekš cilvēka ikdienas mācīšanās** – tā ir cilvēka attīstība kā personībai, kā profesionāliem vai saiknē ar hobijiem, pašam nākot uz bibliotēku, lasot tajā pieejamo specializēto literatūru, iegūstot informāciju, arī tiešsaistē. Iepriekš minētā **mūžizglītība** ir paša mācību subjekta virzīts process, kombinējot izglītības iespējas visa mūža garumā un visās jomās – katrs no mums atrod sev vajadzīgo un ērtāko mācīšanās formu un vidi. Daļai no mums tā ir bibliotēka kā mācīšanās koptelpa.

Protams, publiskās [8] bibliotēkas pēc savas būtības un tipa nav izglītības iestādes – bibliotēkas funkcija primāri ir būt bibliotēkai. Bibliotēkā izglītojošā darbība jeb izglītojošās darbības funkcija nav normatīvi reglamentēta kā obligāta. Tāpēc ir pilnīgi saprotami, ka daļa bibliotēku izvēlas izglītojošo darbību neveikt. Taču vairumā bibliotēku izglītojošā darbība vai, varam teikt, izglītojošās aktivitātes notiek, un te varam runāt jau par aktīvo/ bibliotēkas virzīto izglītojošo darbību, tās formām.

Izglītojošā darbība, ne tikai bibliotēku nozarē, tiek plaši interpretēta, ir ļoti dažādi jēdziena skaidrojumi. Robežu atrašanu vieglāku nepadara arī tas, ka nereti *izglītību* un *mācīšanos* lieto kā sinonīmus. Bibliotēkas ikdienā grūtības ir arī to nošķirt no vienkārši informācijas sniegšanas [9]. Ieskatoties Skaidrojošajā un sinonīmu vārdnīcā "Tēzauris", redzam, ka *informēt* nozīmē *ziņot* vai *sniegt informāciju*, t. i., *izveidot priekšstatu par kaut ko* [10]. *Izglītīt* nozīmē *dot zināšanas, būt par zināšanu avotu* [11]. Savukārt *mācīt* tiek skaidrots kā *sniegt informāciju* tā, lai otrs to varētu pēc tam **pielietot** vai lai iegūtu kādu konkrētu prasmi. Šī informācija nereti tiek sniegta kādā mācību iestādē vai organizētā izglītības procesā, parasti šajā gadījumā tas, kurš māca, ir tam noteiktā veidā sagatavots (skolotājs, lektors u. tml.). Mācīt nozīmē arī veidot rakstura vai personības iezīmes [12]. Pētot arī citus avotus, var secināt, ka informēšanu saistām ar kaut ko nelielu, faktuālu un virspusēju, īslaicīgu. Protams, ir iespējams argumentēt, ka atsevišķos gadījumos informēt var arī ļoti detalizēti un padziļināti par kādu tematu, tomēr visticamāk tam nebūs ilgtermiņa vērtība. Viena *būt informētām* izpratne ir – piemīt virspusējas vai vieglas (*surface or light*) zināšanas par kādu tematu.

[7] Izglītošanās process, kurā no ikdienas un darba pieredzes tiek apgūtas zināšanas, prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības, kas bagātina un pilnveido personību un, iespējams, darba prasmes, tomēr atšķirībā no neformālās izglītības ikdienējā (informālā) mācīšanās nav ierobežota programmas vai kursa rāmjos, tā notiek, mācoties sabiedrībā, t. sk. ģimenē, kā arī darbā. (IZM. *Terminu skaidrojums*. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/13867/download> [skatīts 26.07.2023.]

[8] Protams, bibliotēkām, kas ir izglītības iestāžu daļas, situācija ir cita.

[9] Piemēram, vai un kuros gadījumos tādas norises kā seminārs, konference, ekskursija ir izglītojošās aktivitātes?

[10] Skatīt Tēzaurā: <https://tezaurs.lv/inform%C4%93t>

[11] Skatīt Tēzaurā: <https://tezaurs.lv/izgl%C4%ABtot>

[12] Skatīt Tēzaurā: <https://tezaurs.lv/m%C4%81c%C4%ABt>

Turpreti *būt izglītotam* nozīmē būt skolotam par kādu tematu, būt ar dziļām, izvērstām zināšanām. Stereotipiski varam domāt, ka izglītotais ir *gājis skolā*, pavadījis ilgu laiku izglītības iestādē, bet šis skatījums ir vairāk no izglītības sistēmas puses, nevis no indivīda.

Piemēram: cilvēks, kas brauc ar auto, ir informēts par to, kā auto funkcionē (ka jāielej logu šķidrums, jāuzpilda benzīns, ka pedāli spiežot, darbojas bremzes u. tml.). Bet izglītots/ mācīts cilvēks (auto mehāniķis) zinās jau sīkākas detaļas – principus, kā auto darbojas, kura detaļa savienota ar ko, kas rada problēmas – likumsakarības.

Tādat informācija ir kaut kas, ko cilvēks var iedot jebkuram gandrīz jebkādā veidā. Mums nav nepieciešams to ilgstoši paturēt, mācīties, visticamāk tas neveidos būtisku ietekmi mūsu dzīvē. Izglītība turpreti ir tas, kā apguvē mēs ieguldām **pūles**, mēs vēlamies to **ilgtermiņā** saglabāt, to izmantojam dažādos savas dzīves aspektos un to varam mācīt/ nodot arī citiem. Piem., ja paskatāmies, cikos atbrauks vilciens, tā ir informācija tam brīdim (nākamajā dienā to jau būsīm aizmirsuši), savukārt mēs esam iemācījušies veidus, kā un kur varam atrast šo informāciju – mums ir trenēta informācijpratība.

*An educated man is more knowledgeable than
an informed person.*

Informācija paredzēta paziņošanai, iedvesmošanai vai atsaucei. Raksturīgi vārdi ir *pateikt, nodot ziņu, fakts, īstermiņa ietekme, darīt zināmu, tūlītēja izmantošana*. Informēšana ir drīzāk pasīva un vienpusēja. Izglītība var palīdzēt cilvēkam mainīties, uz lietām skatīties citādāk, veidot ilgstošus paradumus. Raksturīgi vārdi ir *ilgtermiņš, pārmaiņas, izaugsme, attīstība, padziļināšana, disciplīna, sagatavošanās*. Izglītošana un izglītošanās prasa abpusēju piepūli un aktivitāti. Skatoties no organizatoriskā viedokļa, izglītojošās aktivitātes, piemēram, nodarbības, plānošana noteikti prasīs vairāk laika un iedziļināšanos, būs nepieciešams gatavot izvērstākus materiālus u. tml. Izglītojošajai aktivitātei ir jādefinē mērķis vai **sasniedzamais rezultāts** no izglītojamā viedokļa – ko viņš iemācīsies, zinās, prātīs utt.

Jāatceras, ka bibliotēkas izglītojošajai darbībai nevajag būt kā pašmērķim. Ja bibliotēka organizē izglītojošās aktivitātes, piemēram, nodarbības, tās ir jāveido ar mērķi to rezultātā panākt dalībnieka personīgo izaugsmi, viņa zināšanu un prasmju pilnveidi, iespējams, arī uzvedības maiņu [13]. Tādējādi, manuprāt, tas, ko bibliotēkas nereti pieskaita pie izglītojošās darbības, tāds nav. Piemēram, lasīšanas veicināšanas pasākumi ir atbalsts cilvēku rakstpratības celšanai, tie ieinteresē par literatūru, bet tā nav mācīšana. Līdzīgi arī tikšanās ar rakstniekiem drīzāk ir informatīvas un izklaidējošas, nevis izglītojošas aktivitātes. Tāpat aktivitātes, kas vienkārši notiek bibliotēkas telpās (piemēram, ēdiena gatavošanas meistarklase), nav bibliotēkas izglītojošā aktivitāte – šāda norise varētu notikt jebkurā citā telpā.

[13] Dzirkale-Maļavkina, Dženija, Pašāne, Agnese (2023). *Publiskās bibliotēkas izglītojošās darbības metodoloģiskie risinājumi*. 5. lpp. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/34636378.pdf> [skatīts 26.07.2023.]

Būtisks darbības virziens ir izglītības sistēmas atbalsts – bibliotēka ar savām norisēm, resursiem papildina bērnudārzos, skolās, pulciņos notiekošo. Atbalsta kompetenču izglītību, skolēnu informācijpratības attīstīšanu, iepazīstina ar kultūras mantojumu u.c. Kā dažus piemērus var minēt nodarbību 10. klašu skolēniem “Kā neapjukt informācijas okeānā” Valmierā, “Lasītrosme” nodarbības Ogrē, Gulbenes veidoto aktivitāšu piedāvājumu skolām mācību gadam, Ventspils informācijas meklēšanas nodarbības vidusskolas klasēm reizi nedēļā semestra garumā. Vīzītācijās bieži secinājām, ka bibliotēkas mērķtiecīgi veido sadarbību ar izglītības iestādēm, to pedagogiem un plāno savu piedāvājumu uz nākamo mācību gadu. Bibliotēkas ar savu izglītojošo darbību papildina formālās izglītības procesus.

Atsevišķs būtisks izglītojošās darbības virziens ir darbinieku profesionālā pilnveide, par ko šeit nerunāšu. Uz sabiedrību un lietotājiem vērstās izglītojošās darbības robežas, dziļums, saturs un apjoms likumsakarīgi katrā bibliotēkā atšķiras. Kādā bibliotēkā lielākā laika daļa tiek veltīta individuālai palīdzībai un konsultācijām [14], kas var pārvērsties arī mācīšanās vairāku stundu garumā. Citās tiek pašvaldībā licencētas un regulāri īstenotas neformālās izglītības programmas. Šeit varam runāt par nopietni plānotu un īstenotu neformālās izglītības piedāvājumu. Licencēšana veikta tādās bibliotēkās kā Gulbenē, Daugavpilī, Preiļos, Valmierā. Kā galvenie ieguvumi tiek minēti: licence apliecina programma kvalitāti; tiek nodrošināta vienota kārtība; apliecina un nodrošina programmas īstenošanas regularitāti; atzinība no ārpuses; iespēja pierādīt, ka notiek oficiāls izglītības process un ir tā pedagogi; apliecības saņēmējs apliecībai piešķir lielāku svaru; iespēja pievērst savam darbam uzmanību. Lielākoties bibliotēkas programmas licencē savas iniciatīvas vadītas, nevis ārēja *spiediena* no pašvaldības dēļ. Kā vēl viens ieguvums tiek minēts, ka licences iegūšana apstiprina, ka veiktā aktivitāte tiešām IR izglītojošā darbība, nevis kaut kas cits.

Atšķirības un robežas ietekmē dažādi aspekti, ar piemēriem minēšu vairākus no tiem. Pirmkārt, tas ir **apkārtējais konteksts**, reģiona specifika, pilsētas iedzīvotāji – piemēram, Rīgā un Liepājā runājām par to, ka mūžizglītības piedāvājums visā pilsētā ir augsts un bibliotēkai nav nepieciešams *konkurēt* ar šo lauku, turpretī Jelgavā aicinājums pārveidot 3td projektā veidoto mācību centru par jaunu struktūrvienību nācis tieši no pašvaldības, lai paplašinātu mācību piedāvājumu pilsētā. Daugavpilī apspriedām šajā reģionā samērā zemo rakstpratības līmeni, kas ietekmē darbu ar bibliotēkas lietotājiem, bet Preiļos INTERREG projekta ietvaros izveidotais lego robotikas nodarbību piedāvājums ir vienīgā šāda veida brīvā laika pavadīšanas iespēja ne tikai pilsētā, bet tuvākajā reģionā – tas ir unikāls piedāvājums, turklāt vēl – bez maksas.

Otrkārt, bibliotēkas **struktūra un pieejamie speciālisti**: RGB, kurās kā struktūrvienības pastāv tādi vai citādi mācību centri vai vienības, arī to vadītāji, protams, izglītojošās darbības virziens tiek vairāk plānots, papildināts, vērtēts. Daudzās bibliotēkās ir īpaši speciālisti ar padziļinātām zināšanām, piemēram, Preiļos ir zinošas kolēģes lego robotikas un digitālo spēļu jautājumos, Gulbenē – novadpētniecības jautājumos, kā arī vairākās bibliotēkās ir cilvēki, kas prot strādāt ar cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Varētu minēt arī daudz ko citu. Ar šo aspektu saistāmas arī bibliotēkas izvēlētas prioritātes vai **attīstības virzieni**, piemēram, Ogres CB līdz ar ienākšanu jaunajās telpās vērsta uz visa veida attīstību, arī izglītojošajā darbībā, savukārt Valmiera vēlas stingri noturēt bibliotēkā darba robežas, *neizraujoties* ar papildus darbības virzieniem. Liepājā secināts, ka pirms pandēmijas īstenotās programmas vairs nestrādā, un šobrīd ir pārdomu periods, ko īstenot tālāk.

Ceturtkārt, varam runāt par **katalizatoriem**, kas ievirzījuši izglītojošās darbības virzienus. Tā, piemēram, var minēt, ka Preiļos un Daugavpilī īstenotais INTERREG projekts attīstījis lego robotikas virzienu. Izmāiņas neizbēgami ieviesusi arī pandēmija – kamēr Valmierā pandēmijas laikā bibliotekāri veicināja

[14] Ar konsultāciju parasti saprotam īsu, individuālu, drīzāk iepriekš neplānotu, apmeklētāja iniciētu sarunu bibliotēkā uz vietas.

pedagogu digitālo prasmju [15] izaugsmi, bet šobrīd vairs uz to nefokusējas, tikmēr Limbažos secināts, ka pēc pandēmijas vairs nav iepriekšējā pieprasījuma ne iepriekš populārajiem angļu valodas, ne IT apguves kursiem. Gulbenē un Ventspilī uzzinājām, ka tiek īstenota brīvprātīgo programma – ierodoties jauniešiem no ārzemēm, bibliotēkā var attīstīt valodas apguves un kultūrpratības [16] virzienu. Līdzīgi Daugavpilī attīstīts ir angļu valodas un Amerikas kultūras apguves virziens, jo bibliotēkā ir ASV Informācijas centrs, kas bibliotēkai ir lielisks partneris. Turpretī Ventspilī blakus esošais Digitālais centrs bibliotēkai ir partneris, bet vienlaikus arī *konkurents*, ar kuru *jāsadala ietekmes zonas*, bibliotēkai nedublējot to piedāvājumu, ko nodrošina Digitālajā centrā.

Protams, var minēt vēl arī daudz citus ietekmējošos aspektus, piemēram, mērķgrupas (daudzās bibliotēkās tie ir tieši seniori, Ventspilī ilgstoša sadarbība ar atbalsta centru “Cimdiņš”), formāti (piemēram, Jelgavā pamatā tikai 40 minūšu vienreizējas nodarbības, bet citur ir arī garākas programmas), pieejamā tehnika un rīki (Gulbene ar mobilo klasi brauc mācīt arī uz reģionu) u.c.

Kopumā apstiprinājās tēze, ka bibliotēka kopumā (arī izglītojošajā darbībā), salīdzinot ar citiem *spēlētājiem*, var sniegt daudz individualizētāku pieeju, tādēļ arī nereti pat sākotnēji plānotas grupu mācības pārvēršas par ilgstošu 1 cilvēka konsultēšanu. Tādēļ arī robežas *izplūst*. No vienas puses, ir apsveicami, ka bibliotēkas darbojas šajā virzienā, jo bibliotēka tomēr ir **“izglītojoša**, informatīva un kultūras institūcija vai tās struktūrvienība, kura veic šajā likumā noteiktās funkcijas un ir reģistrēta šajā likumā noteiktajā kārtībā” [17], tomēr no otras puses ir pieņemami, ka daudzas bibliotēkas izvēlas ar šo virzienu *neaizrauties*. “Bibliotēkai ar savu izglītojošo darbību nav jākopē vai jāatdarina tas, ko veic citas institūcijas, kas piedāvā šāda veida pakalpojumus. Darbībai jāizriet no tā, kas bibliotēku padara *unikālu*. Tā ir brīva piekļuve bibliotēkas bagātīgajam krājumam un citiem publiski pieejamiem informācijas resursiem; zināšanas, ko var sniegt šie resursi un arī paši bibliotekāri; atbilstoša bibliotēkas vide un materiāltehniskie resursi.” [18] Bibliotēka ir ārpus formālās izglītības sistēmas esoša pateicīga vieta, kur noritēt neformālajai un informālajai izglītībai. Svarīgi, ka bibliotēkā ir tāda vide, kurā cilvēks vēlas darboties un sadarboties, tā iedrošina un aicina uz kopīgu mācīšanos arī tad, ja tā nav pašas bibliotēkas organizēta.

P.S. Rakstā minētie konkrēto bibliotēku piemēri atlasīti kā spilgtāk tematu raksturojošie. Bibliotēkas/pilsētas, kas rakstā nav atsevišķi minētas, nav kādā ziņā mazāk iesaistītas izglītojošajā darbībā vai ar kādu nolūku neiekļautas rakstā.

Rakstā par konkrēto bibliotēku darbu atspoguļotas atziņas, kas gūtas tikai vizitāciju laikā sarunu ceļā, tās nav balstītas citos faktos, viedokļos vai dokumentos.

[15] Un konkrēti tieši Google rīku izmantošanā

[16] Jēdzienu kultūrpratība var interpretēt vairākos veidos. Ja domājam par kultūru plašā nozīmē, tas iekļauj tolerances, iecietības, izpratnes par kultūru atšķirībām un tā, ka ikviena kultūra ir svarīga un cienījama, veicināšanu. Šaurākā nozīmē kultūrpratību saista ar kultūras patēriņu un līdzdalību – prasmju kopums, kas nepieciešams, lai izvēlētos, kuru kultūras produktu patērēt vai kurā iesaistīties.

[17] Saiema (1998). *Bibliotēku likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/48567-biblioteku-likums> [skatīts 26.07.2023.]

[18] Dzirkale-Maļavkina, Dženija, Pašāne, Agnese (2023). *Publiskās bibliotēkas izglītojošās darbības metodoloģiskie risinājumi*. 13. lpp. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/34636378.pdf> [skatīts 26.07.2023.]

LEKCIJA KĀ MĀCĪBU METODE PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ – VAI TĀ IR LABA IZVĒLE?

Rūta Bokta,

Gulbenes novada bibliotēkas Reģionālā mācību centra vadītāja

Pieaugušo izglītotājam, strādājot ar mācību dalībniekiem, ļoti svarīga ir atbilstošu mācību metožu izvēle. Mācību metožu izvēli nosaka dažādi apstākļi, piemēram, izglītojamo pieredze, mācību saturs, dalībnieku skaits, sadarbība starp pieaugušo izglītotāju un dalībniekiem u.c. apstākļi. Neskatoties uz iepriekš minētajiem apstākļiem, jāatceras, ka pieaugušajiem ir iekšējā mācīšanās motivācija, tāpēc ir svarīgi mācību procesu radīt vērtīgu un abpusēji interesantu.

Pieaugušo izglītībā sāku strādāt pirms sešiem gadiem un šobrīd varu secināt, ka esmu iepazinusi daudz un dažādas mācību metodes, lai izglītojošais darbs būtu aizraujošāks gan andragogam, gan dalībniekiem. Vienmēr augstu esmu vērtējusi dalībnieku iepriekšējo pieredzi un zināšanas, tāpēc ir aizraujoši veidot diskusijas ar pieaugušajiem, kuri nāk mācīties pie manis. Vēl pie vērtīgām metodēm varu pieminēt arī lomu spēles, situāciju analīzi, prāta vētru, darbs pāros vai grupās, kā arī dažādu digitālo rīku izmantošanu, kas papildina un uzlabo mācību procesu. Izmantojot iepriekš minētās metodes, ir iespēja iepazīt mācību dalībniekus, uzzināt vairāk par viņu iepriekšējo pieredzi un padarīt mācību procesu aizraujošāku.

Visas iepriekš minētās mācību metodes ir interaktīvās, bet ir vēl viena mācību metožu grupa – pasīvās, kuras bieži vien tiek izmantotas pedagoģijā. Viena no šādām mācību metodēm ir lekcija, kuras mērķis ir sniegt informāciju par kādu tēmu. Manas personīgās asociācijas ar vārdu "lekcija" ir prezentācijas ar ļoti daudz slaidiem, kuri ir pilni ar informāciju. Šo lekciju "lasa" pasniedzējs, kurš nemēģina auditoriju iesaistīt, bet cenšas atvēlētajā laikā "izkriet" cauri prezentācijai un nodot nepieciešamo informāciju.

Pieaugušais ar savu pieredzi, uzskatiem un vērtībām ir vienlīdzīgs andragogam, jo mācību procesā ieguvēji ir abi. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc nebūtu vēlams izvēlēties lekciju kā metodi, jo tā ir vienvirziena komunikācija. Vēl viens no iemesliem, kāpēc nebūtu ieteicams izmantot lekcijas – pieaugušie mācās tad, kad rodas nepieciešamība pēc jaunām zināšanām un prasmēm, tātad, ir konkrēts mācību mērķis, nevis mācīšanās "ķeksīša pēc". Lekcijas mēdz būt pārāk vispārīgas un nekonkrētas, tāpēc pieaugušais nesasnies savu mācību mērķi.

Trešais iemesls, kāpēc lekcijas nav vēlamas pieaugušo izglītībā - tās mēdz būt garas un nogurdinošas, un bieži vien tajās tiek apskatīta tikai attiecīgās tēmas teorētiskā puse. Andragogi zina, ka pieaugušo mācīšanās procesā ir svarīgi sasaistīt teoriju un praksi, tāpēc vislabāk būs izvēlēties interaktīvās metodes.

Protams, mācību metožu izvēle pieaugušo izglītībā ir ļoti svarīga, tomēr vislielākā vērtība ir pašam pieaugušo izglītotājam – viņa pieredzei, personībai, uzskatiem, viedoklim un motivācijai. Vislielākā vērtība ir cilvēkiem – gan tiem, kas izglīto, gan tiem, kas vēlas izglīties.